

บทที่ 2

การทบทวนทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดการศึกษา

2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน

2.1.1 ทฤษฎีการเปิดเสรีทางการค้า

ในทางทฤษฎี การเปิดเสรีทางการค้านำมาซึ่งผลประโยชน์สุทธิที่เป็นโอกาสสำหรับประเทศต่างๆ ได้มาก โดยมีต้นทุนที่อาจเกิดขึ้นในรูปของผลประโยชน์ทั้งทางภาษีศุลกากรและกลุ่มผู้ผลิตดั้งเดิม ทั้งนี้ ผลประโยชน์สุทธิ (Gain from trade) เป็นประโยชน์ในแง่ของโอกาสที่เป็นไปได้ ดังนั้น ผลประโยชน์สุทธิของการเปิดเสรีทางการค้าจึงไม่ใช่เป็นผลประโยชน์ที่ต้องเกิดขึ้นเสมอ เว้นแต่ว่าการปรับตัวทางเศรษฐกิจภายในประเทศจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีกระบวนการชดเชยในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบทางด้านลบ (ตีรณ พงศ์มพัฒน์ และคณะ, 2544: 9)

การเปิดเสรีทางการค้าเป็นกระบวนการลดหรือผ่อนคลายนโยบายจำกัดทางการค้าระหว่างประเทศเพื่อนำไปสู่การปรับตัวและเชื่อมโยงที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นระหว่างเศรษฐกิจภายในประเทศกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศหรือเศรษฐกิจโลก รวมถึงลดแรงกดดันจากประเทศผู้ส่งออกที่มีต่อกำหนดนโยบาย เช่น การกำหนดกำแพงภาษีเพื่อปกป้องผู้ผลิตภายในประเทศ ทำให้ผู้ผลิตภายในประเทศอ่อนแอ เนื่องจากอาศัยแรงจูงใจทางภาษีในการแสวงหาผลกำไรมากกว่าการเร่งพัฒนาคุณภาพการผลิตเพื่อให้สินค้าของตนเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคภายในประเทศ ดังนั้น การเปิดเสรีทางการค้าจึงเป็นการลดภาระภาษีที่ตกแก่ผู้บริโภคและลดแรงกดดันที่ประเทศผู้ส่งออกมีการกำหนดกำแพงภาษี รวมถึงเพิ่มพูนความสามารถในการแข่งขันให้แก่ระบบเศรษฐกิจโดยรวม

การเปิดการค้าเสรีมี 4 ระดับ คือ

1) ระดับฝ่ายเดียว (Unilateral Trade Liberalization) เป็นนโยบายของรัฐที่ดำเนินการโดยไม่มีเงื่อนไขต่อรองใดๆ กับประเทศอื่นๆ โดยรัฐอาจเปิดเสรีสินค้าประเภทต่างๆ ตามสถานการณ์ของประเทศเพื่อปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและเพิ่มความสามารถให้แก่ผู้ผลิตในประเทศในการแข่งขันกับต่างประเทศ รวมถึงใช้ทรัพยากรในการผลิตอย่างเหมาะสมมากกว่าการพึ่งพกำแพงภาษีหรือสิทธิประโยชน์ที่รัฐอำนวยความสะดวกให้โดยเฉพาะ

2) ระดับทวิภาคี (Bilateral Trade Liberalization) เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างคู่สัญญาสองประเทศที่ผ่อนคลายนโยบายจำกัดทางภาษีศุลกากรและไม่ใช่ภาษีศุลกากรภายใต้กรอบเดียวกัน

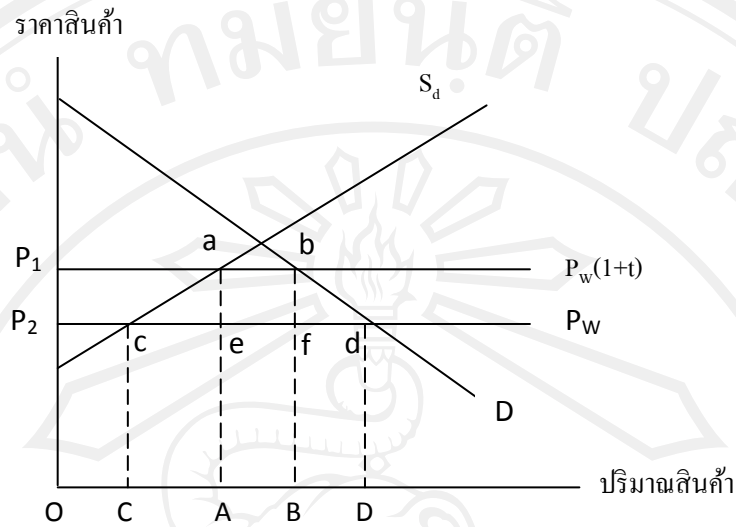
โดยเฉพาะประเทศอื่นๆจะไม่ได้รับสิทธินี้ด้วย การเปิดเสรีทางการค้าประเภทนี้ เดิมทีไม่แพร่หลายมากนัก แต่ในปัจจุบันได้รับความสนใจมากขึ้น

3) ระดับภูมิภาค (Regional Trade Liberalization) เป็นการเสรีทางการค้าของกลุ่มประเทศที่มักอยู่ในภูมิภาคเดียวกันแม้จะไม่อยู่ในอาณาบริเวณที่ติดต่อกันได้ แนวทางเกิดขึ้นก่อนจัดตั้ง GATT และไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการของ GATT จึงกำหนดให้เป็นข้อยกเว้นตามมาตราที่ 24 ของบทบัญญัติ GATT อย่างไรก็ตาม การเปิดเฉพาะกลุ่มประเทศอาจส่งผลกระทบต่อประเทศนอกกลุ่ม รวมถึงอาจถูกนำมาใช้เพื่อการกีดกันประเทศคู่แข่งไม่ให้เข้าสู่ตลาดของตนโดยง่าย

4) ระดับพหุภาคี (Multilateral Trade Liberalization) เป็นการเปิดเสรีทางการค้าให้แก่ประเทศเกือบทั่วโลกเข้าสู่ข้อตกลงหรือกรอบการค้าเสรีเดียวกัน ซึ่งเป็นการเปิดเสรีตามบทบัญญัติของ GATT ที่ต่อมาพัฒนาเป็นองค์การการค้าโลก หรือ WTO จัดเป็นแนวทางที่ดีที่สุด เนื่องจากทำให้ทุกประเทศได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีทางการค้าอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการกีดกันประเทศที่อยู่นอกข้อตกลง สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย และช่วยให้การเปิดเสรีทางการค้าดำเนินการบนพื้นฐานของระเบียบกติกาที่ชัดเจนมากกว่าการต่อรองทางการค้าโดยลำพัง อย่างไรก็ตาม แนวทางนี้ยังเผชิญปัญหาอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินงานและความคืบหน้ามักเป็นไปอย่างเชื่องช้าภายใต้กระบวนการที่ต้องอาศัยประเทศเป็นจำนวนมาก รวมถึงประโยชน์จากข้อตกลงบางส่วนสำหรับประเทศด้อยพัฒนาที่ยากจนยังไม่ชัดเจน อีกทั้งประเทศมหาอำนาจไม่อาจยึดมั่นในแนวทางพหุภาคีอย่างแท้จริง เนื่องจากประชาชนในประเทศเห็นว่าองค์กรระดับโลกไม่ได้ก่อประโยชน์แก่ตนอย่างแท้จริง

การค้าเสรีเกิดประโยชน์สุทธิมากกว่าที่จะเป็นผลเสียทั้งในส่วนของผู้บริโภค ผู้ผลิต และรายได้ภาษีของรัฐ โดยเฉพาะการร่วมกันหลายฝ่ายหรือพหุภาคี เนื่องจากโครงสร้างตลาดใกล้เคียงกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ทั้งนี้ ในทางทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศมีข้อสรุปเบื้องต้นคือ การค้าเสรีให้ประโยชน์สูงกว่าการกีดกันทางการค้า และการค้าเสรีที่มากประโยชน์สูงกว่าการค้าเสรีที่น้อย โดยสมมติให้ตลาดมีการแข่งขันสมบูรณ์ ประเทศที่ดำเนินการค้าเสรีเป็นประเทศเล็ก ไม่สามารถมีอิทธิพลต่อราคาในตลาดโลก สินค้าที่ใช้พิจารณามีชนิดเดียว มีโครงสร้างต้นทุนเป็นประเทศเล็ก ไม่สามารถมีอิทธิพลต่อราคาในตลาดโลก สินค้าที่ใช้พิจารณามีชนิดเดียว มีโครงสร้างต้นทุนแบบเพิ่มขึ้น (Increasing cost) หรือไม่มีการประหยัดต่อขนาด

จากรูปที่ 2 กำหนดให้สินค้านำเข้ามีราคา P_w และเสียภาษีศุลกากรในอัตรา t ราคาสินค้านำเข้าในประเทศ $P_w(1+t)$ เส้น D และ S_d เป็นเส้นอุปสงค์และอุปทานภายในประเทศของสินค้านี้ ดังกล่าว

รูปที่ 2.1 ผลได้และต้นทุนของการเปิดเสรีทางการค้า

ณ ราคา P_1 การบริโภคเท่ากับ OB การผลิตภายในประเทศเท่ากับ OA การนำเข้าเท่ากับ AB เมื่อรัฐยกเลิกการจำกัดเก็บภาษีศุลกากร ทำให้ราคาสินค้าลดลง P_2 การบริโภคเพิ่มขึ้นเป็น OD การผลิตภายในประเทศลดลงเหลือ OC และการนำเข้าเพิ่มขึ้นเป็น CD สำหรับทางการย่อมต้องสูญเสียรายได้อันเกิดจากการยกเลิกอัตราภาษีซึ่งเดิมจัดเก็บได้เท่ากับ $abfe$ ดังนั้นผลกระทบทางลบจึงได้แก่ ภาษีที่สูญเสียไปเท่ากับ $abfe$ และส่วนเกินผู้ผลิตที่ลดลงเท่ากับ $P_1 b d P_2$ นั่นก็หมายความว่าผลประโยชน์สุทธิที่มีต่อประเทศเท่ากับสามเหลี่ยม aec รวมกับสามเหลี่ยม bdf ซึ่งสะท้อนว่าผลประโยชน์จะหันเหออกจากภาครัฐและผู้ผลิตในประเทศไปสู่ผู้บริโภค โดยผลประโยชน์จากการบริโภคนั้นมากเพียงพอที่จะชดเชยผลทางลบที่เกิดขึ้นนั่นเอง

นอกจากการเปิดเสรีทางการค้าแล้ว การศึกษาของ Viner เมื่อปี พ.ศ. 2493 ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการขยายปริมาณการค้า (Trade creation) และการเบี่ยงเบนทิศทางการค้า (Trade diversion) ที่ทำให้สามารถประเมินได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าภายใต้เงื่อนไขใดบ้างที่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ หรือ การก่อตั้งสหภาพศุลกากรให้ประโยชน์สุทธิว่าผลกระทบทางด้านใดจะมีมากกว่ากัน โดยในส่วนของ การขยายปริมาณการค้า เกิดจากสินค้าภายในประเทศที่มีต้นทุนสูงกว่าถูกแทนที่ด้วยการนำเข้าสินค้าจากประเทศสมาชิกที่ต้นทุนต่ำกว่า เป็นประโยชน์ต่อประเทศที่ให้สิทธิพิเศษทางศุลกากร ขณะที่ในส่วนของ การเบี่ยงเบนทิศทางการค้า เกิดจากสินค้านำเข้าจากประเทศนอกกลุ่มซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่าถูกแทนที่ด้วยสินค้าที่นำเข้าจากประเทศสมาชิก เนื่องจากการกีดกันทางการค้า ซึ่งมีผลเสียต่อการจัดสรรทรัพยากร (องอาจ สุขุมาลวรรณ, 2546: 8)

2.1.2 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ (International Trade Theory)

การค้าระหว่างประเทศ หมายถึง การซื้อ-ขาย แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างประเทศ โดยการแลกเปลี่ยนนี้รวมถึงการแลกเปลี่ยนสิ่งของกับสิ่งของ การซื้อขายสินค้าและบริการต่างๆ รวมทั้งการเคลื่อนย้ายเงินลงทุนและเทคโนโลยีระดับสูงจากประเทศต่าง ๆ ไม่มีประเทศใดที่สามารถผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเองได้ ดังนั้นสินค้าบางชนิดจึงจำเป็นต้องซื้อจากต่างประเทศ ในอดีตการค้าจำกัดอยู่ในวงแคบ เฉพาะในชุมชนหรือภายในประเทศ แต่ในปัจจุบันการค้าได้ขยายขอบเขตไปยังประเทศใกล้เคียง และประเทศอื่นๆ ที่ห่างไกลออกไป และเกิดความจำเป็นของแต่ละประเทศที่ต้องทำการค้าขายระหว่างกันเนื่องจาก (1) ชนิดและปริมาณของปัจจัยการผลิตแต่ละประเทศต่างกัน ความแตกต่างของปัจจัยการผลิตเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการค้าระหว่างประเทศ (2) ต้นทุนการผลิตแตกต่างกัน จำนวนแรงงานของแต่ละประเทศที่ใกล้เคียงกัน แต่ผลิตภาพของแรงงานหรือความชำนาญของแรงงานที่ต่างกัน จะมีผลให้ต้นทุนแตกต่างกัน ผลิตสินค้าชนิดนั้นแล้วนำเข้าสินค้าที่มีต้นทุนหรือราคาถูกกว่าจากต่างประเทศ (3) ความชำนาญของประชากรต่างกัน แต่ละประเทศจะเลือกผลิตสินค้าที่ตนถนัดแล้วนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยคลาสสิก (The Classical Theory) การค้าระหว่างประเทศของกลุ่มคลาสสิกตั้งอยู่บนฐานของทฤษฎีมูลค่าแรงงาน (Labor Theory Value) เพราะปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่เน้นแรงงานเป็นสำคัญ (Labor Intensive) การใช้เครื่องจักรยังมีน้อย แรงงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด แรงงานตามทฤษฎีกลุ่มคลาสสิกนี้มีสมมติฐานว่า สามารถเคลื่อนย้ายได้โดยสมบูรณ์ (Perfect Mobility) กล่าวคือ แรงงานสามารถเคลื่อนย้ายแรงงานจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง จะถือว่าเป็นไปได้อย่างเสรี ไม่มีสิ่งใดขัดขวาง ซึ่งเนื้อหาทางทฤษฎีกล่าวว่า “มูลค่าแลกเปลี่ยนของสินค้าต่างๆ ย่อมขึ้นอยู่กับแรงงานที่ใช้ผลิตสินค้านั้นๆ อิทธิพลในการผลิตที่สินค้าชนิดหนึ่งมีต่อสินค้าอีกชนิดหนึ่ง ขึ้นอยู่กับแรงงานที่ใช้ในการผลิต แรงงานที่ใช้ในการผลิตน้อยก็จะมีค่าแลกเปลี่ยนต่ำ

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยนีโอคลาสสิก (Neo-Classic Theory) ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศในสมัยนี้ได้นำทฤษฎีในสมัยคลาสสิกมาปรับปรุงแก้ไข ทฤษฎีที่น่าสนใจคือทฤษฎีการค้าแบบต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) โดยต้นทุนค่าเสียโอกาสจะถูกนำมาเป็นหลักในการพิจารณา เนื่องจากต้นทุนค่าเสียโอกาสในการผลิตสินค้าในแต่ละประเทศสามารถวัดได้จากมูลค่าสูงสุดของสินค้าอื่นที่ประเทศนั้นไม่ได้ผลิต ดังนั้นประเทศจะได้รับประโยชน์ที่สามารถระบายสินค้าที่ผลิตได้มากขึ้นและซื้อสินค้าที่ตนผลิตได้ไม่พอกับการบริโภคเข้าประเทศ และทฤษฎีการค้าที่พิจารณาปริมาณทรัพยากรธรรมชาติโดยใช้แนวคิดเส้นความเป็นไปได้ในการผลิต ซึ่งในประเทศต่างๆ จะแตกต่างกันไปตามปริมาณทรัพยากรการผลิตที่มีอยู่ในประเทศ

ทฤษฎีของการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่ (Modern Theory) นักเศรษฐศาสตร์ได้ศึกษาและแก้ไขปรับปรุงทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยคลาสสิกโดยเพิ่มข้อสมมติฐานในการพิจารณา คือ มีปัจจัยการผลิตหลายชนิด การทดแทนกันของปัจจัยไม่สมบูรณ์ การโยกย้ายปัจจัยการผลิตแยกได้ 3 ลักษณะคือ ต้นทุนเพิ่มขึ้น ต้นทุนลดลง และต้นทุนคงที่

ประโยชน์ของการค้าระหว่างประเทศ การดำเนินนโยบายการค้าระหว่างประเทศโดยเสรีก่อให้เกิดผลผลิตหรือรายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้น ระดับราคาสินค้ามีแนวโน้มลดลง เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economy of Scale) เป็นผลให้ต้นทุนต่อหน่วยลดลง คุณภาพและมาตรฐานสินค้าสูงขึ้นเพราะ มีการแข่งขันในด้านการผลิตมากขึ้น มีความชำนาญเฉพาะอย่าง ส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาโดยผ่านกระบวนการส่งออกเพราะประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไป ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีฐานะยากจน ตลาดภายในประเทศแคบ จึงเป็นอุปสรรคต่อการค้า ด้วยเหตุนี้จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยตลาดต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วเนื่องจากประชากรมีรายได้ที่สูง การส่งออกที่เพิ่มขึ้นจะช่วยให้รายได้และการจ้างงานภายในประเทศเพิ่มขึ้น เมื่อรวมรายได้ของบุคคลที่เพิ่มขึ้นในระบบเศรษฐกิจ จะพบว่ารายได้ประชาชาติก็จะเพิ่มขึ้น ย่อมเป็นผลทำให้มีการเพิ่มอุปสงค์ของสินค้าและบริการภายในประเทศทำให้การผลิต รายได้และการจ้างงานภายในประเทศขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

2.1.3 นโยบายการค้าระหว่างประเทศ (International Trade Policy)

นโยบายการค้าระหว่างประเทศ หมายถึง นโยบายของประเทศที่จะนำไปปฏิบัติต่อประเทศอื่นๆ ในการนำเข้าหรือส่งออก ที่สำคัญ มี 2 ลักษณะ ดังนี้

1) นโยบายการค้าเสรี (Free Trade Policy)

Adam Smith (อ้างถึงใน เกษร หอมขจร, 2540, หน้า 31) ได้ชี้ให้เห็นว่าการที่กลุ่มพาณิชย์นิยมเชื่อว่าประเทศจะมีความมั่งคั่งเพราะมีปริมาณทองคำและเงินเพิ่มสูงขึ้นเท่านั้น ไม่ถูกต้อง Adam Smith ถือว่าทองคำหรือเงินเป็นเพียงสินค้าชนิดหนึ่งเท่านั้น ถ้าอุปทานของทองคำหรือเงินมีมาก ค่าของทองคำหรือเงินก็จะตกต่ำลงและราคาของสินค้าอื่นก็จะสูงขึ้น และหากปล่อยให้ทุกประเทศมีการค้าเสรีแล้ว ในที่สุด ทองคำและเงินก็จะไหลเข้าประเทศเอง นโยบายการค้าเสรีมีรากฐานมาจากทฤษฎีการค้าได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (The Theory of Comparative Advantage)

ทฤษฎีการค้าได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ เป็นแนวคิดของ David Ricardo (Chacholiades อ้างถึงใน เกษร หอมขจร, 2540, หน้า 38) ได้ให้แนวคิดที่ว่า แต่ละประเทศควรจะต้องเลือกผลิตแต่เฉพาะสินค้าที่มีต้นทุนการผลิตได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากที่สุด แล้วนำสินค้าที่ผลิตได้นั้น ไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าประเทศอื่นที่มีต้นทุนการผลิตได้เปรียบ ถึงแม้ว่าประเทศหนึ่งจะอยู่ในฐานะเสียเปรียบอีกประเทศหนึ่งในการผลิตสินค้าทุกชนิดก็ตาม ประเทศทั้งสองก็ย่อมจะทำ

การค้าต่อกันได้ โดยแต่ละประเทศจะเลือกผลิตเฉพาะสินค้าที่เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าอื่นแล้วประเทศตนสามารถผลิตได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุด แล้วทำการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ผลิตขึ้นกับอีกประเทศหนึ่ง นโยบายการค้าเสรีไม่สนับสนุนการเก็บภาษีศุลกากรในอัตราที่สูงและจัดข้อบังคับต่างๆ ที่กีดกันการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้น ประเทศที่ใช้นโยบายการค้าเสรีจะมีลักษณะโดยทั่วไปดังต่อไปนี้

1.1) คำเนิการผลิตตามหลักการแบ่งงานกันทำ (division of labor) คือ การเลือกผลิตแต่สินค้าที่ประเทศนั้นมีประสิทธิภาพในการผลิตสูงและมีต้นทุนการผลิตต่ำ

1.2) ไม่มีการเก็บภาษีคุ้มกัน (protective duty) เพื่อคุ้มครองช่วยเหลืออุตสาหกรรมในประเทศ คงเก็บแต่ภาษีศุลกากรเพื่อเป็นรายได้ของรัฐ

1.3) ไม่ให้สิทธิพิเศษหรือกีดกันสินค้าของประเทศใดประเทศหนึ่ง มีการเก็บภาษีอัตราเดียว และให้ความเป็นธรรมแก่สินค้าของทุกประเทศเท่าๆ กัน

1.4) ไม่มีข้อจำกัดทางการค้า (trade restriction) ที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ ไม่มีการควบคุมการนำเข้าหรือการส่งออกที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ ยกเว้นการควบคุมสินค้าบางอย่างที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย ศิลธรรมจรรยา หรือความมั่นคงของรัฐเท่านั้น

2) นโยบายการคุ้มกัน (Protectionism or Protective Trade Policy)

เกิดจากแนวความคิดของกลุ่มพาณิชย์นิยม (Mercantilisms) กล่าวถึงบทบาทของรัฐที่ต้องเข้าควบคุมและแทรกแซงการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมให้รัฐสามารถสร้างอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคง โดยผ่านการค้า การเดินเรือ อุตสาหกรรม นโยบายชาตินิยม และพึ่งตนเองโดยไม่พึ่งคนอื่น โดยมีแนวคิดหลัก ดังนี้ (Chacholiades อ้างถึงใน เกสร หอมขจร, 2540, หน้า 236)

2.1) โลหะทองคำและเงิน ทำหน้าที่เป็นเครื่องสะสมมูลค่า สะสมความมั่งคั่งของประเทศ ประเทศจะร่ำรวยโดยการสะสมโลหะมีค่า

2.2) ความเป็นชาตินิยมเข้มข้นมาก ชาตินิยมที่สำคัญที่สุด สำคัญกว่าบุคคลแต่ละคนในประเทศ การที่สามารถทำให้ชาติเจริญก้าวหน้ามีอำนาจ โดยการเอาเปรียบประเทศเพื่อนบ้านหรืออาณานิคมเป็นสิ่งควรปฏิบัติ

2.3) การค้าระหว่างประเทศเป็นหนทางในการเพิ่มความมั่งคั่งและอำนาจให้แก่ประเทศ รัฐต้องควบคุมการค้าให้อยู่ในรูปแบบการค้าอย่างมีข้อกำหนดเป็นการผูกขาด ต้องดำเนินนโยบายที่จะส่งออกมากกว่านำเข้าเพื่อป้องกันการไหลออกของทองคำ สินค้าที่นำเข้าได้คือ วัตถุดิบ ส่วนสินค้าสำเร็จรูปจะถูกห้ามนำเข้า หรือถูกเก็บภาษีในอัตราสูง แนวคิดกลุ่มพาณิชย์นิยมถือว่าแต่

ละประเทศเปรียบเสมือนเป็นพ่อค้าผู้หนึ่งที่พยายามจะหาหนทางขยายการค้ากับประเทศอื่น โดยพยายามให้ประเทศของตนได้เปรียบดุลการค้ามากที่สุด คือส่งสินค้าไปขายต่างประเทศให้มากและนำเข้าสินค้าให้น้อย เพื่อให้ได้ทองคำเข้าประเทศมากที่สุด เพราะเชื่อว่ายิ่งได้ทองคำเข้าประเทศมากเท่าไร ก็จะยิ่งทำให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองและมีอำนาจมากขึ้น นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มพาณิชยนิยมจึงมุ่งใช้นโยบายการคุ้มกันเพื่อให้ได้เปรียบโดยการควบคุมสินค้าต่างประเทศที่นำเข้ามา

2.1.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ

ทฤษฎีที่ใช้วิเคราะห์ผลกระทบจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ที่ใช้ในปัจจุบันพัฒนาต่อเนื่องจากงานของ Viner (1950) และ Meade (1955) (อ้างใน บัณฑิต เศรษฐศาสตร์โรดส์ และ วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2548) ในทางทฤษฎี Viner (1950) เป็นผู้บุกเบิกทฤษฎีวิเคราะห์ผลกระทบจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ โดยสร้างแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ที่ประกอบไปด้วย สินค้าที่เหมือนกัน (homogenous products) ผลิตโดยประเทศสมาชิกของกลุ่มเศรษฐกิจและประเทศที่มีได้เป็นสมาชิก โดยสมมติให้กลุ่มเศรษฐกิจประกอบด้วย 2 ประเทศ และประเทศอื่นๆ (ROW) โดยใช้แบบจำลองดุลยภาพบางส่วน (partial equilibrium) อย่างไรก็ตาม ต่อมาได้มีการปรับปรุงพัฒนาให้แบบจำลองสามารถวิเคราะห์ประเทศหลายประเทศและสินค้าจำนวนมากได้ รวมทั้งเพิ่มข้อสมมติฐานให้ใกล้เคียงกับโลกที่เป็นจริงมากขึ้น

แนวคิดของ Viner (1950) ที่ใช้มาจนถึงปัจจุบันในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ คือ การรวมกลุ่มเศรษฐกิจจะเกิดผลประโยชน์หรือผลเสียต่อสวัสดิการของประเทศต่างๆ ขึ้นอยู่กับผลสุทธิของการสร้างการค้า (trade creation) และการเบี่ยงเบนทางการค้า (trade diversion)

การสร้างการค้า (trade creation) เกิดขึ้นเมื่อประเทศสมาชิกของความตกลง (ประเทศที่ 1) เพิ่มการนำเข้าจากประเทศคู่ค้า (ประเทศที่ 2) โดยปราศจากการลดการนำเข้าจาก ประเทศอื่นๆ (Rest of the World: ROW) เนื่องจากการลดภาษีสินค้านำเข้าระหว่างประเทศคู่ค้าทำให้สินค้านำเข้าจากประเทศที่ 2 ราคาต่ำลง การเพิ่มการนำเข้าเป็นผลจากการเพิ่มการบริโภคและการลดการผลิตในประเทศที่ 1 การสร้างการค้าจึงถือเป็นผลประโยชน์ (benefit) ที่จะเกิดกับประเทศสมาชิกและกับโลกโดยรวม

การเบี่ยงเบนทางการค้า (trade diversion) เกิดขึ้นเมื่อประเทศสมาชิก (ประเทศที่ 1) นำเข้าสินค้าจากประเทศคู่ค้า (ประเทศที่ 2) ที่ราคาสินค้าต่ำกว่าราคาสินค้านำเข้าจากประเทศอื่นๆ (ROW) ทั้งที่ประเทศที่ 2 ไม่ได้มีต้นทุนที่ต่ำกว่าอย่างแท้จริง แต่ราคาสินค้าต่ำกว่าประเทศอื่นๆ (ROW) เนื่องจากประเทศที่ 2 ได้รับการลดภาษีจากการทำความตกลงการค้าเสรี การที่ประเทศที่ 1

ลดการนำเข้าจากประเทศอื่นๆ (ROW) ลงและเพิ่มการนำเข้าจากประเทศที่ 2 ทดแทนถือว่าการเบี่ยงเบนทางการค้าซึ่งจึงถือเป็นผลเสีย (loss)

ผลสุทธิต่อสวัสดิการของประเทศจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจจึงไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนล่วงหน้าว่าจะเกิดประโยชน์หรือผลเสียต่อประเทศ ทั้งนี้ จำเป็นต้องเปรียบเทียบระหว่างการสร้างการค้าและการเบี่ยงเบนทางการค้าว่าส่วนไหนมีค่ามากกว่ากัน

2.1.5 แนวคิดของแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model)

แบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model) เป็นแบบจำลองที่นิยมนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาผลกระทบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภูมิภาคที่มีต่อปริมาณการค้าระหว่างประเทศของประเทศสมาชิก ตามแนวคิดของ Tinbergen (1962) ที่ได้มีการประยุกต์ใช้แบบจำลองแรงดึงดูดเป็นคนแรก เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สภาพคล่องทางการค้าระหว่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2505 ซึ่งรูปแบบของแบบจำลองแรงดึงดูดนั้นได้ประยุกต์ดังนี้

$$F_{ij} = G \frac{M_i M_j}{D_{ij}}$$

โดยที่

F_{ij} คือ สภาพคล่องทางการค้าจากประเทศเริ่มต้น (i) ไปประเทศเป้าหมาย (j)

G คือ ค่าคงที่

M_i, M_j คือ ผลผลิตมวลรวมในประเทศ หรือผลผลิตมวลรวมระดับชาติ

D_{ij} คือ ระยะทางระหว่างประเทศ i และ j

หลักการของแบบจำลองแรงดึงดูด คือ การค้าระหว่างสองประเทศจะแปรผันในทางเดียวกันกับขนาดเศรษฐกิจของประเทศ ในขณะที่แปรผกผันกับระยะห่างระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการใส่ตัวแปรควบคุมอื่นๆ ที่สามารถอธิบายการค้าระหว่างสองประเทศเพิ่มเติม โดยในทางทฤษฎี เราสามารถสร้างแบบจำลองแรงดึงดูดได้จากแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปของการค้าสินค้าระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น Deardoff (1998) สร้างแบบจำลองแรงดึงดูดจากแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปที่ตลาดมีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ Baier and Bergstrand (2001) สร้างสมการแบบจำลองแรงดึงดูดจากแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปที่มีสมมติฐานให้ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด และ Markusen and Rose (2001) สร้างสมการแบบจำลองแรงดึงดูดจาก reciprocal dumping model ในการค้าสินค้าชนิดเดียวกัน (homogeneous product) เป็นต้น (อ้างจาก ภักวรัthy เลิศวิริยะนุกูล, 2551)

แบบจำลองแรงดึงดูดมาตรฐานที่มีปัจจัยสำคัญในการกำหนดการค้าระหว่างประเทศ โดยสามารถเขียนสมการในเชิงคณิตศาสตร์ได้ดังนี้

$$\ln F_{ij} = \beta_0 + \beta_1 \ln Y_{it} + \beta_2 \ln Y_{jt} + \beta_3 \ln D_{ij} + \beta_4 \ln R_{ij} + \varepsilon_{ij}$$

โดยที่

F_{ij}	คือ	มูลค่าการส่งออกจากประเทศเริ่มต้น i ไปประเทศปลายทาง j
Y_i	คือ	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศ i เป็นประเทศเริ่มต้น
Y_j	คือ	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศ j เป็นประเทศปลายทาง
D_{ij}	คือ	ระยะทางระหว่างประเทศ i และ j
R_{ij}	คือ	ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการค้าของประเทศ i ไปยังประเทศ j
ε_{ij}	คือ	ความผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากปัจจัยอื่นที่ไม่ได้พิจารณา (error term)

โดยทั่วไปแล้วปัจจัยกำหนดรูปแบบการค้าระหว่างประเทศมีด้วยกันหลายปัจจัย โดย Frankel (1997: 57-64) ได้สำรวจตัวแปรที่เคยใช้ในแบบจำลอง Gravity จากการศึกษาในอดีตพบว่าสามารถแบ่งกลุ่มตัวแปรเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1) ตัวแปรขนาด (size variables)

ขนาดของประเทศสามารถวัดได้ทั้งในรูปของรายได้ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ จำนวนประชากร และพื้นที่ โดยตัวแปรกลุ่มนี้ถือเป็นตัวแปรหลักในแบบจำลองขนาดของประเทศเป็นตัวแปรสำหรับวัดระดับของอุปสงค์ของประเทศนำเข้า และระดับของอุปทานของประเทศส่งออกโดยทั่วไป ประเทศที่มีขนาดใหญ่จะมีการค้ามากกว่าประเทศขนาดเล็ก ประเทศที่มีรายได้สูงจะมีการค้ามากกว่าประเทศที่มีรายได้ต่ำ

ตัวแปรในกลุ่มนี้ที่ได้เคยมีการศึกษาในอดีต ได้แก่ รายได้ของประเทศส่งออกและนำเข้าจำนวนประชากรของประเทศส่งออกและนำเข้า พื้นที่เพาะปลูกของประเทศส่งออกและนำเข้า ผลผลิตของประเทศส่งออกและนำเข้า ผลรวมของรายได้ประเทศส่งออกและนำเข้า และความคล้ายคลึงกันของรายได้ระหว่างประเทศส่งออกและนำเข้า เป็นต้น

2) ตัวแปรเชิงภูมิศาสตร์ (geographic variables)

ระยะทางระหว่างประเทศเป็นอีกตัวแปรหลักในแบบจำลองแรงดึงดูด Linnemann (1996) กล่าวถึงเหตุผลที่ระยะทางมีผลต่อการค้าระหว่างประเทศไว้ว่า ระยะทางมีผลให้เพิ่มต้นทุนการขนส่งและเพิ่มเวลาในการขนส่ง (ซึ่งมีผลต่อผลผลิตที่เน่าเสียง่าย) นอกจากนี้ ระยะทางอาจทำให้ประเทศไม่คุ้นเคยกับระบบกฎหมายและวัฒนธรรมของประเทศคู่ค้าซึ่งอาจส่งผลให้มีการค้า

ระหว่างประเทศกันน้อย ตัวแปรในกลุ่มนี้ที่เคยมีการศึกษาในอดีต ได้แก่ ระยะทางระหว่างประเทศ ลักษณะประเทศที่เป็นเกาะ ลักษณะประเทศที่ไม่มีพื้นที่ติดทะเล การมีชายแดนติดกันของประเทศคู่ค้า ภาษา และต้นทุนค่าขนส่ง เป็นต้น

การวัดระยะทางทำได้ 2 วิธี คือ วัดจากจุดศูนย์กลางของประเทศเริ่มต้น ไปยังจุดศูนย์กลางของประเทศปลายทาง หรือวัดจากเมืองหลวงของประเทศเริ่มต้น ไปยังเมืองหลวงของประเทศปลายทาง เนื่องจากเมืองหลวงแสดงถึงเมืองทางเศรษฐกิจ

3) ตัวแปรทางการเงินและราคา (monetary and price variables)

ตัวแปรทางการเงินและราคาเป็นตัวแปรกลุ่มหนึ่งที่เพิ่มเข้าไปในแบบจำลองแรงดึงดูด ตัวแปรในกลุ่มนี้ที่มีการศึกษาในอดีต ได้แก่ การมีสกุลเงินเดียวกัน ระดับราคาในประเทศส่งออกและประเทศนำเข้า เป็นต้น ตัวอย่างเช่น หากประเทศสองประเทศใช้อัตราแลกเปลี่ยนสกุลเดียวกันจะช่วยลดความเสี่ยงในผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนและลดต้นทุนทางธุรกรรมทางธุรกิจ

4) ตัวแปรนโยบายและสถาบัน (policy and institutional variables)

ปัจจัยเชิงนโยบายและสถาบันถือเป็นปัจจัยเชิงคุณภาพหรือตัวแปรควบคุม ตัวอย่างตัวแปรในกลุ่มนี้ ได้แก่ อุปสรรคทางการค้า การเคยเป็นอาณานิคม การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และการคอร์รัปชัน เป็นต้น ตัวอย่างเช่น หากประเทศมีอุปสรรคทางการค้าสูง มีคอร์รัปชันมาก การค้าระหว่างประเทศน่าจะเกิดขึ้นน้อย เป็นต้น

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

องอาจ สุขุมลาภวรรณ (2546) ศึกษาการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้: กรณีศึกษาอำเภอแม่สายและเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระบบการค้า การชำระเงิน บทบาทเงินสกุลบาท ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค รวมถึงเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการค้าชายแดนระหว่างไทย – จีนตอนใต้ โดยใช้วิธีศึกษาจากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ก่อนออกสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลจำนวน 20 รายในเขตพื้นที่อำเภอแม่สายและเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากนั้นจึงนำข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลจากการสำรวจมาวิเคราะห์และเขียนเป็นรายงานผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า

(1) ระบบการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ในเขตอำเภอแม่สายและเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จำแนกเป็นผู้ประกอบการฝ่ายไทยและจีน ในกรณีของผู้ประกอบการฝ่ายไทย การส่งออกสินค้าส่วนใหญ่เป็นการค้าผ่านพิธีการศุลกากร (ในระบบ) ทางด้านการนำเข้า ส่วนใหญ่เป็นการค้าที่ไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร (นอกระบบ) และในกรณีผู้ประกอบการฝ่ายจีน การส่งออกสินค้าส่วน

ใหญ่ผ่านพิธีการศุลกากร (ในระบบ) ส่วนการนำเข้าสินค้าจากไทย ผู้ประกอบการจีนแจ้งต่อทางการว่าสินค้านำเข้าจากไทยเป็นสินค้าจากประเทศพม่าและลาว

(2) ระบบการชำระค่าสินค้า ในกรณีการค้าชายแดนไทยส่วนใหญ่ใช้เงินสดทั้งสกุลหยวนและบาทเป็นสื่อกลางในการชำระค่าสินค้านี้ระหว่างกัน ส่วนการค้าชายข้ามประเทศ ใช้ระบบตัวแทนในการหักชำระค่าสินค้านี้ระหว่างกัน หรือใช้ตัวแทนหักบัญชี (โพลีควิน) เป็นผู้ชำระค่าสินค้านี้ระหว่างกัน

(3) เงินสกุลบาทมีบทบาทจำกัดอยู่เพียงการค้าตามบริเวณชายแดนไทยที่ผู้ประกอบการไทยและจีนติดต่อการค้าระหว่างกัน ส่วนการเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนสินค้านอกเหนือเขตชายแดนไทย เงินสกุลบาทมีบทบาทน้อยมาก

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2549) ได้ศึกษาศักยภาพการค้า การชำระเงิน และธุรกิจ ตามแนวชายแดนไทย – ลาว 8 จุด (นครหลวงเวียงจันทน์ – หนองคาย คำม่วน – นครพนม สะหวันนะเขต – มุกดาหาร และอุบลราชธานี – จำปาสัก) เป็นโครงการศึกษาร่วมระหว่างธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับธนาคารแห่ง สปป.ลาว โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการค้า การชำระเงิน และธุรกิจที่น่าลงทุน รวมทั้งศักยภาพการค้า และการลงทุนตามชายแดนไทย – ลาว ตลอดจนแนะแนวทางเพื่อส่งเสริมและพัฒนากิจการค้า การชำระเงิน และธุรกิจตามแนวชายแดนไทย – ลาว ให้มีการขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพ นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการ และสัมพันธภาพอันดีระหว่างธนาคารทั้งสองอีกด้วย

จากการศึกษาพบว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปี 2538 – 2547) การค้าไทย – ลาว ขยายสูงชันเป็นลำดับ โดย (ก) การค้าชายแดน เฉลี่ยปีละ 13,040.2 ล้านบาท ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 11.3 ต่อปี ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของลาวสูงขึ้นมาก ทำให้ประชาชนลาวมีกำลังซื้อสูงขึ้น สินค้าส่งออกไทยไปลาวที่สำคัญคือ สินค้าบริโภคในครัวเรือน น้ำมันปิโตรเลียมและเชื้อเพลิงอื่น ๆ รถยนต์ – รถจักรยานยนต์และอะไหล่ วัสดุก่อสร้าง และเครื่องใช้ไฟฟ้า อย่างไรก็ตามสินค้านำเข้าที่ขยายตัวเพียงเล็กน้อย เนื่องจากรัฐบาลลาวมีนโยบายส่งเสริมการผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า ส่วนสินค้านำเข้าจากลาวที่สำคัญส่วนใหญ่เป็น ไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ สินแร่ ของป่า (ข) การค้าผ่านแดน เฉลี่ยปีละ 14,763.2 ล้านบาท ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 9.0 ต่อปี สินค้าผ่านแดนไทยไปลาวที่สำคัญคือ บุหรี่ เครื่องจักรและอุปกรณ์ ผ้าฝ้ายและอุปกรณ์ตัดเย็บ สุรา และเครื่องใช้ไฟฟ้า ส่วนสินค้านำเข้าจากลาวที่สำคัญคือ เสื้อผ้าสำเร็จรูป เมล็ดกาแฟดิบ และไม้แปรรูป

นันทวัฒน์ มะกรุดอินทร์ (2549) ศึกษาเรื่องการค้าชายแดน การค้าผ่านแดนกับอาณาเขตเงินตราที่เหมาะสมในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและรูปแบบการค้าระหว่างประเทศของไทยกับกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) รวมถึงศึกษาบทบาทการเงินของประเทศไทยที่มีต่อกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงในการเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ผลการศึกษากระบวนการค้าที่เกิดขึ้นจริงในบริเวณการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนไทยมี 2 แบบคือการค่านอกระบบผ่านตลาดมือ (Black Market) และการค้าในระบบผ่านธนาคารพาณิชย์ระหว่างประเทศ การค้าส่วนใหญ่จะกำหนดราคาชำระสินค้าเป็นสกุลเงินบาทและเป็นการค้าผ่านการค้าหักบัญชีระหว่างกลุ่มพ่อค้าไทยโดยจากผลการประมาณตลาดเงินบาทประมาณ 4 หมื่นล้านบาทต่อปีจึงสมควรสนับสนุนให้ไทยเป็นผู้นำในการจัดตั้งสถาบันการเงินร่วมกันระหว่างประเทศเพื่อรองรับการเติบโตทางการค้าและลดต้นทุนในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเพื่อรองรับการเติบโตทางการค้าและลดต้นทุนในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศระหว่างกลุ่มพ่อค้า เพราะสถาบันทางการเงินไทยมีระดับการพัฒนามากที่สุด

ศุภนิสา ปัญญาสุรจิต (2549) ศึกษาการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางการค้า ศักยภาพทางการค้า โอกาสการขยายการค้าของไทยและการส่งเสริมความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ มาเลเซีย พม่า กัมพูชา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว วิธีการศึกษาได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ SWOT ในการขยายการค้าชายแดนต่อประเทศทั้ง 4 โดยใช้ข้อมูลตั้งแต่ พ.ศ. 2534-2548

ผลการศึกษาพบว่า มูลค่าโดยรวมของไทยกับมาเลเซียสูงเป็นอันดับหนึ่งของการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน รองลงมาได้แก่ พม่า กัมพูชา และสปป. ลาว ซึ่งไทยขาดดุลการค้าให้กับมาเลเซียตั้งแต่ พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา ส่วนมูลค่าการค้าชายแดนไทยได้เปรียบดุลการค้ากับมาเลเซียมาตั้งแต่ พ.ศ. 2538 และในปี 2547 มีสัดส่วนการค้าสูงถึงร้อยละ 97.20 ส่วนพม่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ไทยเสียเปรียบดุลการค้ามาโดยตลอดทั้งการค้าโดยรวมและการค้าชายแดนซึ่งใน พ.ศ. 2548 การค้าชายแดนมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 88.33 ส่วนในมูลค่าการค้าโดยรวมของไทยกับกัมพูชามีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ไทยได้เปรียบดุลการค้ากับกัมพูชาโดยตลอดทั้งการค้าโดยรวมและการค้าชายแดน และใน พ.ศ. 2548 การค้าโดยรวมและการค้าชายแดนมีสัดส่วนสูงถึง 81.62 และสุดท้ายมูลค่าการค้าโดยรวมของไทยกับสปป. ลาว นับตั้งแต่ พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา ไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้าและในปี พ.ศ. 2548 การค้าชายแดนมีสัดส่วนสูงคิดเป็นร้อยละ 96.11

ชลิศา รัตตสาร และวรรณรัตน์ วัฒนานิมิตกุล (2550) ทำการศึกษาการค้าไทย-ลาว ณ จุดที่มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 ในบริบทของวัฒนธรรมเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลประโยชน์ทางการค้าที่จะเกิดขึ้น จากการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคม (Land Bridge) ภายใต้โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 (จังหวัดนครพนม – แขวงคำม่วน) ประการต่อมาคือเพื่อศึกษารูปแบบการค้าชายแดนไทย – ลาว ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทางตอนกลางของ สปป.ลาว และเพื่อศึกษาเส้นทางที่จะสร้างควมมีประสิทธิภาพในการสร้างควมได้เปรียบด้านการแข่งขันของไทยในกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (GMS – EC) เป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังศึกษาทัศนคติและความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและเกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนต่อโครงการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 ซึ่งวิธีการศึกษาโดยใช้การประมวลผลสถิติเชิงพรรณนาควม (Descriptive Analysis) สถิติวิเคราะห์ประเภท Likert Scale สถิติวิเคราะห์ประเภท T-Test และสถิติวิเคราะห์ประเภท F-Test

จากผลการศึกษาพบว่า ทั้งผู้ประกอบการชาวไทยและชาวลาว รวมทั้งประชาชนบริเวณจังหวัดนครพนม – แขวงคำม่วน ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จากสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 โดยส่วนใหญ่ แสดงความคิดเห็นว่า สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 นี้จะมีประโยชน์ทั้งต่อระบบเศรษฐกิจไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และระบบเศรษฐกิจของแขวงคำม่วนที่เชื่อมลาวเข้ากับเวียดนาม ซึ่งลาวจะได้รับประโยชน์จากการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงเหนือกว่าฝ่ายไทยเล็กน้อย เพราะชาวลาวมีความสะดวกที่จะทำการค้ากับประเทศเวียดนาม ในขณะที่ผู้ประกอบการขนาดกลางและเล็กเห็นว่าไทยได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไม่มากเท่าใดนัก นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าปริมาณสินค้าไทยที่นำเข้าสู่ลาวอาจเพิ่มขึ้นไม่มาก การลงทุนของนักธุรกิจไทยในแขวงคำม่วนไม่มากขึ้น ทรายใดที่โครงสร้างระบบเศรษฐกิจในแขวงคำม่วนไม่ยกระดับ สินค้าไทยจะขายได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะเครื่องอุปโภคบริโภคซึ่งได้รับการยอมรับในคุณภาพจากชาวเวียดนาม ความสำคัญของจังหวัดนครพนมจะมากขึ้น ในระยะสั้น ไทยยังได้รับประโยชน์จากการค้าผ่านแดนไปเวียดนามน้อยเพราะมูลค่าการค้าไทย – เวียดนามยังมีไม่มาก แต่ลาวจะได้รับประโยชน์ 3 ด้านคือ ผลประโยชน์จากการสัญจร ประโยชน์จากการเป็นเมืองผ่านระหว่างไทย – เวียดนาม และประโยชน์ที่ลาวได้รับจากการค้าขายสินค้าไทยในประเทศเวียดนาม อย่างไรก็ตาม ฝ่ายลาวมีทัศนคติว่าความสำคัญของไทยที่มีต่อลาวในการสร้างเสริมระบบเศรษฐกิจของแขวงคำม่วนจะมากกว่าเวียดนาม เพราะการสัญจรไป – มา การซื้อขายสินค้าไทยจะเป็นการค้าขนาดใหญ่มากขึ้น และผู้นำระดับแขวงและพ่อค้ารายใหญ่มองว่า แขวงคำม่วนจะได้รับยกระดับความสำคัญให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

นิติต พันธมิตร (2550) ศึกษาโครงการ ผลกระทบของการค้าชายแดนภาคเหนือจากข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area) ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำการหา รูปแบบการค้าชายแดนบทบาทของเงินบาท และปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement) ระหว่างไทย-จีนว่าส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนในภาคเหนืออย่างไร นอกจากนี้ยังเพื่อหาผลกระทบด้านสวัสดิการของประชาชนภาคเหนือในสาขาการผลิต การบริโภค โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการวิจัยเอกสารจากข้อมูลทุติยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า (1) รูปแบบของการค้าระหว่างไทยและจีนตอนใต้ในภาคเหนือประกอบด้วย 2 ฝ่าย คือ ผู้ประกอบการไทยและจีนซึ่งพัฒนาความสัมพันธ์กันมาเป็นระยะเวลานาน (2) รูปแบบการทำธุรกรรมทางการเงินของการค้าชายแดนจะชำระค่าสินค้าผ่านผู้แทนจากคู่ค้ารายใหญ่ซึ่งต่อมากลายเป็นผู้ที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเงินตราทั้ง 2 สกุลเป็นผู้ชำระค่าสินค้าระหว่างกัน (3) ระบบการชำระเงินโดยเงินสกุลบาทจำกัดอยู่เพียงการค้าตามบริเวณชายแดนไทยที่ผู้ประกอบการติดต่อการค้าระหว่างกัน (4) รูปแบบการชำระเงินค่าสินค้าไม่มีผ่านระบบธนาคารพาณิชย์แต่เป็นการกำหนดการแลกเปลี่ยนระหว่างคู่ค้าเอง (5) อุปสรรคของการค้าชายแดนที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาในเรื่องของการจัดการการค้าชายแดน ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้า ส่วนผลการศึกษาโดยการออกแบบสอบถามจากผู้ประกอบการจำนวน 128 ตัวอย่างและเกษตรกรจำนวน 400 ตัวอย่างพบว่าทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อตกลงการค้าเสรีน้อยมาก รวมไปถึงการปราศจากความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อตกลงดังกล่าว

รณรงค์ เสงี่ยม (2550) ศึกษาปัญหาชายแดนของจังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษาลักษณะ โครงสร้างและรูปแบบการค้าชายแดนของจังหวัดตาก ทั้งที่ผ่านและไม่ผ่านพิธีการศุลกากร 2) ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดน รวมถึงมาตรการและปัญหาของรัฐในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าสินค้าโดยไม่ผ่านพิธีการศุลกากรหรือชำระภาษีอากรโดยไม่ถูกต้องในพื้นที่จังหวัดตาก และ 3) ศึกษาหาความคิดเห็นและการปรับตัวของผู้ประกอบการการค้าชายแดน ในพื้นที่จังหวัดตาก ต่อกรณีการใช้นโยบายเข้มงวดในการปราบปรามสินค้าลักลอบนำเข้าของด่านศุลกากรและมาตรการหรือโครงการของภาครัฐ โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Simple Random Sampling พร้อมกับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้มาตรวัดของ Likert

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการมีปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนทั่วไปในเรื่องข้อจำกัดในการนำเข้าหรือส่งออกของสินค้าบางชนิดและปัญหาไม่สะดวกด้านการปิดจุดผ่านแดน ปัญหาด้านการคมนาคมไม่สะดวก ปัญหาการขาดความร่วมมือระหว่าง

ภาครัฐและเอกชน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มีปัญหาในเรื่องการขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ปัญหาทางด้านเป้าหมายที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันของหน่วยงานภาครัฐ ปัญหาด้านภาษา ปัญหาเกี่ยวกับภาษีรายได้ ภาษีอากรนำเข้า

ภัควรวิทย์ เลิศวิริยะนุกูล (2551) ศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนที่มีต่อการส่งออกและสวัสดิการของประเทศอาเซียน” มีวัตถุประสงค์หลักคือ 1) ผลกระทบของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนที่มีต่อการส่งออกภายในกลุ่มอาเซียน และการส่งออกภายนอกกลุ่มของประเทศอาเซียนที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ โดยใช้ข้อมูลอนุกรมภาคตัดขวาง (Panel Data) ตั้งแต่ ค.ศ. 1980-2006 และอาศัยแบบจำลอง Gravity ในการวิเคราะห์ ด้วยวิธีการประมาณค่าแบบ OLS (Ordinary Least Squares) หลังจากนั้นจึงทดสอบความแตกต่างมูลค่าการส่งออก ระหว่างก่อนและหลังการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน โดยวิธี Chow-Test และ 2) วิเคราะห์ผลกระทบของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงสวัสดิการของผู้บริโภคในระดับอุตสาหกรรมโดยการคำนวณหามูลค่าส่วนเกินของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ภายใต้แนวคิดการหาส่วนเกินของผู้บริโภคแบบ Hicks จากนั้นทำการวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบผลที่ได้จากการคำนวณดังกล่าวว่าในแต่ละประเทศมีการเปลี่ยนแปลงสวัสดิการอย่างไร โดยทำการศึกษาเฉพาะกลุ่มสินค้า 3 รายการ ได้แก่กลุ่มเยื่อกระดาษ ปูนซีเมนต์ และเฟอร์นิเจอร์ไม้และหวาย โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา (Time-Series Data) ในช่วงปี ค.ศ. 1988-2006

จากการศึกษาด้วยแบบจำลอง Gravity พบว่า ไม่ว่าจะเป็นการประมาณค่าแบบ OLS หรือแยกการทดสอบความแตกต่างในช่วงก่อนและหลังการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน โดยวิธี Chow-Test พบว่า ให้ผลการศึกษาที่คล้ายๆกัน คือ การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนทำให้มีมูลค่าการค้าภายในกลุ่ม AFTA มากขึ้น กล่าวคือ มีการส่งออกมากขึ้น แต่ผลการศึกษาคำค้านอกกลุ่มพบว่า ไม่มีผลที่ชัดเจน กล่าวคือ ไม่สามารถสรุปได้ว่า การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ทำให้มีมูลค่าการค้ากับภายนอกกลุ่ม AFTA มากขึ้น และ/หรือ น้อยลง

ชุติมา แก้วบรรจง และ วนิตา พิมพ์โคตร (2553) ศึกษาเรื่องโอกาสการค้าของไทยกับประเทศในกลุ่มความร่วมมืออ่าวอาหรับ (Gulf Cooperation Council: GCC) โดยศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศในกลุ่ม GCC และวิเคราะห์โอกาสในการขยายตัวทางการค้าของไทยกับประเทศในกลุ่ม GCC รวม 6 ประเทศด้วย ประเทศบาห์เรน คูเวต โอมาน กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ด้วยวิธี Gravity Model โดยข้อมูลที่ใช้เป็นแบบ Panel Data ระหว่างปี พ.ศ. 2548-2552 ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบที่มวบรวมภายในประเทศของไทยและประเทศในกลุ่ม GCC มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับกระแสการค้าของไทยกับกลุ่ม GCC ด้านประชากรของไทยและประเทศในกลุ่ม GCC พบว่ามี

ความสัมพันธ์ทิศทางตรงกันข้ามกับกระแสการค้าของไทยกับกลุ่ม ส่วนปัจจัยด้านระยะทางระหว่างประเทศ พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม แสดงให้เห็นว่าระยะทางสะท้อนถึงต้นทุนค่าขนส่งซึ่งเป็นอุปสรรคทางการค้าของไทยกับประเทศในกลุ่ม GCC

ธเนศ วัฒนกุล และศักรินทร์ นนทพจน์ (2553) ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์โครงสร้างตลาดและแบบจำลองการขนส่งผู้โดยสารระหว่างประเทศไทย-สปป.ลาว กรณีศึกษาด้านศุลกากรสะพานมิตรภาพไทย-สปป.ลาว จังหวัดหนองคาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ และลักษณะทั่วไปในการจัดการและการดำเนินงานในบริการรถโดยสารข้ามสะพานมิตรภาพไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย วิเคราะห์โครงสร้างตลาด พฤติกรรม และผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมการขนส่งผู้โดยสาร เพื่อทราบปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์การขนส่งผู้โดยสาร และเสนอแนะนโยบายพัฒนาประสิทธิภาพของตลาด และการดำเนินงานของการให้บริการ ผลการศึกษาพบว่า การขนส่งผู้โดยสารระหว่างประเทศจากไทยไปสปป.ลาว ประกอบด้วย การขนส่งผู้โดยสารด้วยรถโดยสารระหว่างประเทศ รถโดยสารประจำสะพานและรถตู้รับจ้างหรือรถรับจ้างไม่ประจำทางที่ขนส่งผู้โดยสารระหว่างประเทศไทยไปยังสปป.ลาว ประกอบด้วย 2 บริษัท มีโครงสร้างตลาดขนส่งผู้โดยสารระหว่างประเทศเป็นตลาดผู้ขายน้อยราย (Oligopoly market) การดำเนินงานของทั้ง 2 บริษัท มีลักษณะคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ยังมีการวัดประสิทธิภาพในการขนส่งผู้โดยสาร และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงาน

การทดสอบโดยใช้ Unit root และ Co-integration ก่อนการประมาณค่าด้วยวิธีกำลังสองถดถอยน้อยที่สุด (Ordinary Least Square) พบว่า จำนวนผู้โดยสารที่ใช้บริการขนส่งผู้โดยสารโดยรถบัสระหว่างประเทศจากไทยไปสปป.ลาว มีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว ในทิศทางเดียวกันกับ ค่าโดยสารรถบัสระหว่างประเทศ ผลัดกันที่มวลรวมภายในประเทศของประเทศไทย และ ความถี่ในการเดินรถ ขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ($R^2 = 53\%$) และในระยะสั้นจากแบบจำลอง error correlation mechanism (ECM) พบว่า ในภาวะที่ทำให้จำนวนผู้โดยสารที่ใช้บริการขนส่งผู้โดยสารจากไทยไปสปป.ลาว ออกจากดุลยภาพ จะมีความเร็วในการปรับตัว (speed of adjustment) เพื่อเข้าสู่ในดุลยภาพระยะยาวประมาณร้อยละ 46.3 ในแต่ละช่วงเวลา ผู้ประกอบการควร เพิ่มจำนวนเที่ยวโดยสารให้มากขึ้น มีการรับจำนวนผู้โดยสารตามขีดความสามารถในการรองรับ ตลอดจนปรับปรุงการบริการให้สะดวกต่อผู้ใช้บริการให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สตรีรัตน์ จุมพิต (2553) การศึกษาการค้าชายแดนบริเวณจุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ ศึกษาการค้าชายแดน ประเภทสินค้า รูปแบบการค้า ขอบเขตการบริการ และสถานการณ์การค้าชายแดนในปัจจุบัน และศึกษาปัจจัยที่มี

ผลต่อการเติบโตของการค้าชายแดน ณ จุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน โดยวิธีศึกษาเป็นการใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติและ โปรแกรมทางภูมิสารสนเทศ

ผลของการศึกษาพบว่า การค้าชายแดนบริเวณจุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋นมีรูปแบบการค้า 2 รูปแบบคือการค้าในระบบ ประเภทของสินค้าจะเป็นไม้แปรรูป ผลผลิตทางการเกษตร ของป่า สินค้าอุตสาหกรรม เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง ปูนซีเมนต์ เสาไฟฟ้า และการค้านอกระบบ เป็นสินค้าประเภทอุปโภคบริโภค ขอบเขตการบริการของตลาดนัดชายแดนจะอยู่ที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ เมืองเงินและเมืองหงสา สถานการณ์การค้าในปัจจุบันประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้า และมีมูลค่าการค้าที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของการค้าชายแดน ยังคงมีระยะทางที่ไกล เนื่องจากไม่มีเส้นทางที่จะมาทดแทนเส้นทางเดิมและเส้นทางคมนาคมพื้นถนนความเสียหาย นโยบายส่งเสริมการค้าชายแดนของรัฐบาล รัฐบาลไทยให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ รัฐบาลลาวไม่ค่อยสนับสนุนเท่าใดนัก มักขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ สินค้าและราคาสินค้า สินค้าของประเทศไทยเป็นสินค้าอุปโภค บริโภค น้ำมันเชื้อเพลิง วัสดุก่อสร้าง เครื่องจักร สินค้าของประเทศลาว ได้แก่ ไม้แปรรูป ผลผลิตทางการเกษตร ของป่า ราคามีความเหมาะสมพอใจทั้งผู้ขายและผู้ซื้อ มีเพียงสินค้าบางอย่างที่มีราคาแปรปรวนอย่างเช่นของป่า สภาพของประเทศผู้ค้า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นประเทศที่ยากจน ประชากรส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวนประชากรก็น้อย และกำลังซื้อไม่มากเป็นตลาดขนาดเล็ก

ปทุมมา แดงสวัสดิ์ และคมกริช วงศ์แห (2554) ศึกษาการขนส่งทางบกสาธารณะและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแบบจำลองการเดินทางชนิดแรงดึงดูด ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาโครงสร้างตลาดและพฤติกรรมการแข่งขันที่ไม่ใช่ราคาของการขนส่งทางบกสาธารณะ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแบบจำลองการเดินทางชนิดแรงดึงดูดรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการขนส่งทางบกสาธารณะจังหวัดสุราษฎร์ธานีของผู้ประกอบการจำนวน 5 บริษัท โดยมีวิธีการศึกษา คือ ออกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการขนส่งสาธารณะ กลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง เพื่อการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จำนวน 5 บริษัท และใช้แบบจำลองดึงดูด (Gravity Model) โดยมีตัวแปรตาม ได้แก่ จำนวนผู้โดยสารต่อเที่ยวที่เดินทาง ส่วนตัวแปรอิสระ ได้แก่ รายได้ต่อหัวเฉลี่ยของประชากร จำนวนประชากรเฉลี่ย จำนวนเที่ยววิ่งรถโดยสารประจำทาง และระยะทางระหว่างจุดหมาย

ผลการศึกษาพบว่าโครงสร้างตลาดเป็นโครงสร้างตลาดแบบผูกขาด พฤติกรรมการแข่งขันที่ไม่ใช่ราคาของผู้ประกอบการที่ให้บริการในเส้นทางที่มีผู้ประกอบการมากกว่า 1 ราย ให้มีความสำคัญในการแข่งขันด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลากรและด้านกระบวนการขนส่งอยู่ใน

ระดับมาก ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณผู้โดยสารของแบบจำลองการเดินทางชนิดแรงดึงดูด ได้แก่ รายได้ต่อหัวเฉลี่ยของประชากร จำนวนประชากรเฉลี่ย จำนวนเที่ยววิ่ง ปัญหาที่ส่งผลกระทบมากที่สุดคือ ปัญหาการคาน้ำมัน ที่สูงขึ้นรองลงมาคือการที่จำนวนผู้โดยสารลดลง และการที่ราคาค่าโดยสารถูกกำหนดโดยกรมการขนส่งทางบก ตามลำดับ

วาริ ชัยเสรี (2554) ศึกษาผลกระทบของความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนต่อการส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญด้วย Gravity Model โดยใช้ Panel data และศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การส่งออกสินค้าเกษตรด้วย Gravity Model โดยคำนวณความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนด้วย 2 วิธี คือ 1) วิธีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) วิธี Puree and Steinherr Measure แล้วพิจารณาผลกระทบของความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนทั้ง 2 วิธีต่อมูลค่าการส่งออกสินค้า 5 ชนิด คือ ยางพารา ข้าว ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง กุ้งแช่เย็น แช่แข็ง และไก่แปรรูป ที่ส่งออกไปยังประเทศคู่ค้า 10 ประเทศ คือ ออสเตรเลีย จีน ฮองกง อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลี มาเลเซีย อังกฤษ สหรัฐฯ และเวียดนาม โดยดูผลกระทบด้วย Fixed Effect Model ของประเทศคู่ค้าทั้ง 10 ประเทศ และแยกรายประเทศ

ผลการศึกษา พบว่า การประมาณค่าแบบจำลองเกรวิตี้ ที่คำนวณความผันผวนทั้งสองแบบ มีผลที่สอดคล้องกันทั้ง 5 ชนิดสินค้า โดยในการศึกษาคั้งนี้ผลการประมาณค่าด้วย Fixed Effect Model เท่านั้นที่มีความน่าเชื่อถือ โดยความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนมีผลกระทบอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อมูลค่าการส่งออก ยางพารา และข้าว ในทิศทางเดียวกัน มีผลกระทบต่อมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง กุ้งสดแช่เย็น แช่แข็ง และไก่แปรรูป ในทิศทางตรงกันข้าม โดยผลกระทบจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน มีขนาดน้อยกว่าผลกระทบจากรายได้ประชาชาติ และจำนวนประชากรของประเทศคู่ค้า สำหรับในกรณีระบุตัวแปรหุ่น พบว่า ยางพารา เป็นเพียงสินค้าชนิดเดียวที่ผลการประมาณค่าทุกประเทศมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ โดยเมื่อปัจจัยที่ทำการศึกษาจะส่งผลกระทบต่อมูลค่าการส่งออกไปประเทศจีนมากที่สุด

2.3 กรอบแนวคิดและแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาคั้งนี้แบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ คือ

1) ระดับมหภาค (Macro level) ใช้แบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Model) ที่มีปัจจัยสำคัญในการกำหนดการค้าระหว่างประเทศ คือ (1) พิจารณาตัวแปรขนาด (Size Variables) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศลาว และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศไทย จำนวนประชากรของประเทศส่งออกและนำเข้า (2) พิจารณาตัวแปรเชิงภูมิศาสตร์ (Geographic Variables) ได้แก่ ระยะทางระหว่างประเทศไทยและลาว (รายจังหวัด ประกอบด้วย 8 จังหวัดชายแดน) โดยสามารถเขียนสมการในเชิงคณิตศาสตร์ได้ ดังนี้

$$\ln Y_{ij,t} = \beta_0 + \beta_1 \ln GDP_{i,t} + \beta_2 \ln GDP_{j,t} + \beta_4 \ln Pop_{i,t} + \beta_5 \ln Pop_{j,t} + \beta_3 \ln Dis_{ij} + \varepsilon_{ij,t}$$

โดยที่

$Y_{ij,t}$	คือ	มูลค่าการส่งออกจากประเทศไทย (i) ไปประเทศลาว (j) ในปี t
$GDP_{i,t}$	คือ	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศไทย (i) (ประเทศผู้ส่งออก) ในปี t
$GDP_{j,t}$	คือ	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศลาว (j) (ประเทศผู้นำเข้า) ในปี t
$Pop_{i,t}$	คือ	จำนวนประชากรของประเทศไทย (i) ในปี t
$Pop_{j,t}$	คือ	จำนวนประชากรของประเทศลาว (j) ในปี t
Dis_{ij}	คือ	ระยะทางระหว่างประเทศไทย (i) (8 จังหวัดชายแดน) และลาว (j)
β_n	คือ	ค่าสัมประสิทธิ์
t	คือ	เวลา (ปี)

2) ระดับจุลภาค (Micro level) ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม และสัมภาษณ์ผู้ประกอบการค้าชายแดน โดยวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการค้าชายแดน จังหวัดนครพนม ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของธุรกิจการค้าชายแดน ได้แก่ ประเภทของธุรกิจ ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ จำนวนคนงาน ประเภท ชนิด หรือลักษณะสินค้า จำนวนลูกค้า รูปแบบการชำระเงิน เป็นต้น

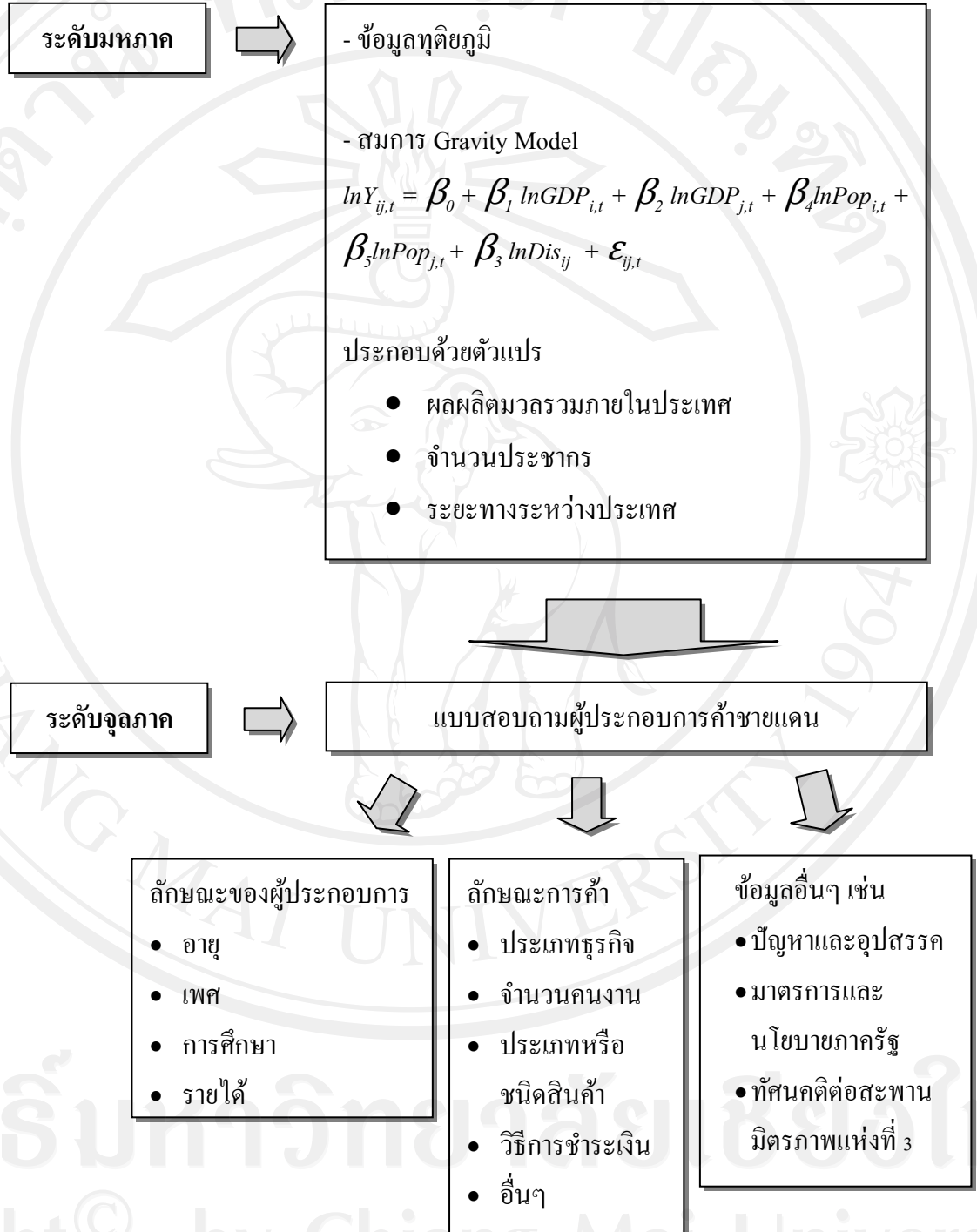
ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคของผู้ประกอบการ ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน การขนส่ง ด้านมาตรการของภาครัฐ ปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการและนโยบายของภาครัฐ รวมถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

ส่วนที่ 5 ทศนคติเกี่ยวกับสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะ

กรอบแนวคิดและแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

รูปที่ 2.2 กรอบแนวคิดและแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา